

פרשת כי תשא

לקחי חטא העגל

יותר משלשת אלפים ושלש מאות שנה חלפו מאז חטא העגל, אותו יום מר ונמהר שבו גילתה הכלה - כנסת ישראל עד כמה עלובה היתה במעמד חופתה, כששה שבועות לאחר האירוע של מתן תורה. זמן רב מאד חלף, אך רישומו של חטא העגל טרם חלף.

היה זה החטא הציבורי הגדול ביותר שחטא מעודו עם ישראל. קשה להבין כיצד הגיע דור דעה שראה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, לכדי עבודה זרה של פולחן לעגל הזהב. ואולם, אם נכתבה פרשה זו בתורה, הרי עלינו ללמוד ממנה ולהפיק לקחים, שישמשו לנו כתמרור וכמורה דרך בעבודת הקב"ה. מפרשי התורה הקדמונים ובעלי המוסר האחרונים האירו והעירו איש לפי דרכו על נקודות לקח שונות שביכולתנו ללמוד מפרשת העגל ומתוצאותיה.

הלקח הבולט, ואולי הראשון הוא לקח הידיעה כי אף אחד, ויהיה זה ענק שבענקים, אינו חסין מפני נפילה לבור תחתיות רוחני. שהרי היה זה דור שהשתתף במעמד הר סיני והגיע לדרגות נבואה נאדרות, דור שהכיר כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ועם כל זה, זמן קצר ביותר חלף והעם דרש אלהים חדשים אשר ילכו לפניו ויורו את דרכו.

האפשר לתת הסבר מניח את הדעת לתהליך זה של התדרדרות-? אכן, מבאר הגאון רבי ירוחם ממיר זצ"ל "זהו כחו של היצר", "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי". כמו מטפס הרים, המגיע לצוקים גבוהים, נתון הוא בכל רגע להחלקה הרת אסון העשויה לרסק את אבריו ולא להשאיר כל זכר לעברו הרוחני המפואר, כך שום אירוע ושום מצב אינם מבטיחים את האדם מפני התדרדרות של רגע.

לקח חשוב נוסף לומדים אנו מחטא העגל, עד כמה חשובה המתינות ואי הפזיזות בשעה שאדם בא לחטוא. הקב"ה אומר למשה: "סרו מהר מן הדרך אשר צייתים, עשו להם עגל מסכה". אומנותו של היצר מחושבת ועובדת בשיטה של דירוג איטי: "היום אומר לו עשה כך, ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה" (שבת ק"ה ע"ב). ואילו כאן הפכו בבת אחת מרואי פני שכינה לחובקי אשפתות. כיצד צלחה דרכו של השטן מבלי לנקוט בתחבולתו להשחתה שבהדרגה-? ומסביר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: מובא שבשעה שעלה משה למרום אמר להם לישראל: לסוף ארבעים יום בתחילת שש אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן וערבב את העולם. אמר להן: משה רבכם היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להן: בא שש, ולא השגיחו עליו, מת ולא השגיחו עליו, הראה להם דמות מיתתו. בשעה זו בו ניצב העם במדבר ללא מנהיג ומורה דרך להמשך הדרך, מצא השטן מקום לשלוט. במצב כזה אפילו אדם גדול עשוי למעוד מהר מאד ללא התהליך האיטי שבו נוקט השטן בדרך כלל. פזיזות ואבדן עשתונות הן ערובה לחטא ונפילה. על האדם לשמור את צעדיו ובמיוחד במצבי לחץ, ולשמור על קור רוח ומתינות המשמשים כתריס בפני התדרדרות.

הנהגה נוספת שלמדנו, שכאשר ראה משה את בני ישראל המשתתפים במחולות והפולחנים לעגל, נטל את לוחות הברית ושבר אותם תחת ההר. האם לא מוטב היה שיניח את הלוחות בארון ויכנס את העם להשמיע בפניו נאום חוצב להבות על התדרדרותו הדתית? מסתבר שמשה נהג כך לאחר שנוכח לדעת שהעם הגיע לשפל והשבר הוא כה גדול עד שאין בכוחן של מילים לבטא את הזעזוע ממה שאירע. חובת הזעזוע היתה הכרחית, כי אחרת המאורע הנורא עלול לחזור על עצמו. את הזעזוע הזה השיג משה ע"י שבירתן של הלוחות. ואכן, לפחות עד לאחר מותו של משה רבנו לא נכשל העם שוב בעבודה זרה. היו מתאוננים והיו חולקים, אך עבודה זרה לא נמצאה שוב בבני ישראל.

פרשת כי תשא

כשבאים לסכם פרשה עגומה זו וללמוד ממנה לקח כלפי תקופתנו, הרינו מסכמים בדברי רבי יהושע בן לוי האומר: לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו: צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה. חכמי הדור ומנהיגיו צריכים ללמוד לקח מהעבר ששיטת הבדלנות כלפי העם הביאה את העם למצב פרוע ועליהם לצאת מארבע אמותיהם, לרדת אל הציבור ולחנך אותו.

מקור: הרב יוסף זילברפרב שליט"א